

УДК 338.431.6

Д. Г. Дмитренко,

Національний університет біоресурсів і природокористування

ПРОБЛЕМАТИКА УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ НЕОБХІДНОЮ ТЕХНІКОЮ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКЦІОНЕРНОЇ КОМПАНІЇ "УКРАГРОЛІЗИНГ"

Стаття присвячена проблемам забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами в аграрному секторі, формуванню та розвитку лізингових відносин між бюджетом та селом, виявлені міри використання своєї фінансової можливості Національної акціонерної компанії "Украгролізинг".

The article is devoted to problems of providing agricultural commodity producers with hardwares in agrarian sector, forming and development of leasing relations between a budget and a village, if National Stock Company "Ukragrolyzynh" use its financial possibility in full measure.

Ключові слова: аграрний сектор, агропромисловий комплекс, сільськогосподарські товаровиробники, техніка, лізинг.

Key words: agrarian sector, agroindustrial complex, agricultural commodity producers, technique, leasing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМ

Забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами є однією з актуальних проблем аграрного сектора. На сьогодні темпи зростання технічного забезпечення не повною мірою відповідають сучасним організаційно-технологічним вимогам сільськогосподарського виробництва. Формування розвитку лізингових відносин в аграрному секторі сприяє забезпеченню нових конкурентних позицій підприємств агропромислового комплексу (далі — АПК).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ, ТА ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ПИТАНЬ

За таких поставлених проблем виникає наукова дискусія навколо основних питань: чи забезпечується на сьогодні повною мірою українське село сільськогосподарською технікою; чи повною мірою виконує свої функції Національна акціо-

нерна компанія "Украгролізинг" (далі — НАК "Украгролізинг", Компанія); чи повною мірою щорічно державний бюджет отримує суму коштів у вигляді неповернутих лізингових платежів. У вітчизняній науковій літературі ця проблематика ще не стала об'єктом для ґрунтовних досліджень, що зумовлює актуальність даного дослідження.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Завданням статті є узагальнення теоретичних та практичних методів, надання оцінки: достатності обсягів (кількості) закупівлі сільськогосподарської техніки, обладнання, необхідних для переробки сільськогосподарської продукції, повноти проведення розрахунків з постачальниками за отриману техніку; передачі у фінансовий лізинг сільськогосподарської техніки, обладнання для переробки сільськогосподарської продукції, іншої техніки, стану та повноти проведення розрахунків за надану у лізинг техніку; дотримання законодавства при проведенні фінансових операцій, повноти, достовірності відображення їх за даними бухгалтерського обліку та достовірності формування фінансових результатів Компанії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На відміну від світових економічних тенденцій, у сільському господарстві України в середині 90-х років створились складні фінансові умови. Перехід до ринкової економіки, перебудова відносин власності, інші чинники призвели до фінансової кризи сільськогосподарського виробництва. Селяни у десять разів зменшили обсяги закупівель техніки. Підприємства сільськогосподарського машинобудування, не маючи збуту, — зупинялись.

Головна відмінність українського лізингу для села від західного полягає в тому, що основним інвестором виступає держава, надаючи НАК "Ук-рагролізинг" бюджетні кошти на певний термін. Компанія ж, придбаваючи й передаючи сільськогосподарські машини у фінансовий лізинг, повертає кошти до бюджету, регулярно збираючи лізингові платежі з лізингодержувачів. Сільськогосподарська техніка й обладнання передаються терміном на п'ять — сім років з подальшою передачею у власність сільськогосподарським підприємствам після сплати всіх лізингових платежів.

На виконання Указу Президента України від 23.02.2001 № 111 "Про додаткові заходи щодо подальшого розвитку лізингу в аграрному секторі економіки" та згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2001 № 354 "Про утворення Національної акціонерної компанії "Ук-рагролізинг" (далі — постанова КМУ від 11.04.2001 № 354) на базі Державного лізингового підприємства "Укграгролізинг" створено відкрите акціонерне товариство — Національну акціонерну компанію "Укграгролізинг"[2; 3].

Компанія утворена з метою сприяння реалізації державної технічної політики в аграрному секторі, забезпечення ефективного функціонування і розвитку сільськогосподарського виробництва шляхом передачі сільськогосподарським товаровиробникам на умовах лізингу машин та обладнання, надання виробничих послуг, організації технічного сервісу та для отримання прибутку від провадження господарської діяльності.

Засновником Компанії є держава в особі Кабінету Міністрів України. Компанія підпорядкована Кабінету Міністрів України, у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими законодавчими актами та Статутом.

Компанія є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахункові (поточні) та інші рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та зображенням власного фірмового знака.

Предметом діяльності Компанії є:

— інженерно-технічне забезпечення діяльності підприємств агропромислового комплексу та організація постачання їм матеріально-технічних ресурсів;

— закупівля і передача у фінансовий лізинг сільськогосподарської техніки, обладнання для переробки сільськогосподарської продукції та ін. техніки;

— вивчення попиту сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності на матеріально-технічні ресурси, сільськогосподарську техніку, тваринницьке обладнання.

Компанія утворена з метою сприяння реалізації державної політики в агропромисловій сфері, забезпечення ефективного функціонування і розвитку сільськогосподарського виробництва шляхом передачі сільськогосподарським товаровиробникам на умовах лізингу машин та обладнання тощо.

Компанія на сьогодні має такі джерела фінансових ресурсів для забезпечення сільського господарства технікою на умовах фінансового лізингу: бюджетне фінансування, власні кошти Компанії та залучені комерційні кредити банків.

Так, джерелом фінансування закупівлі техніки для її передачі у користування на умовах фінансового лізингу та заходів за операціями фінансового лізингу є передбачені у державному бюджеті на цю мету кошти.

Бюджетні кошти використовуються на умовах поворотності відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу та заходи за операціями фінансового лізингу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1904, зі змінами.

Кошти виділяються Компанії Мінагрополітики на підставі угоди, шляхом перерахування їх на рахунок, що відкритий Компанією у Державному казначействі [1].

У відповідності з вказаною постановою та Порядком визначення на конкурсних засадах переліку сільськогосподарської і переробної техніки, закупівля якої фінансується за рахунок коштів державного бюджету, затвердженим наказом Мінагрополітики України від 23.02.2004 № 46, постійно діюча Конкурсна комісія повинна визначати переліки сільськогосподарської та переробної техніки для закупівлі за рахунок коштів державного бюджету [7].

Компанія, в свою чергу, використовує отримані кошти для проведення розрахунків з постачальниками техніки на підставі договорів поставки та договорів фінансового лізингу.

На підставі замовлень сільгосптоваровиробників Компанія складає зведену потребу в техніці на відповідний рік та подає її на розгляд Конкурсної комісії, яка, в свою чергу, на конкурсних засадах визначає перелік постачальників та техніки із зазначенням граничних цін, які закуповуються Компанією.

Так, узагальнена потреба сільгосптехніки, за-

мовленої на 2007 рік, склала 6638 одиниць на суму 659542,3 тис. грн.

У складі узагальненої потреби сільськогосподарської техніки найбільш питому вагу займають ґрунтообробні машини — 37,5 % та трактори — 21,9 %.

При цьому Компанією у 2007 році передбачалося отримати з державного бюджету 270 млн грн. (проти 188 млн грн. у 2006 році) на виконання бюджетної програми КПКВК 2801490 "Заходи по операціям фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки".

У той же час фактично Компанією отримано з бюджету у 2007 році 204,5 млн грн., в тому числі — 120 млн грн. по загальному фонду (або 100 % від запланованого) та 84,5 млн грн. (або 56,3 % від запланованого) за рахунок спеціального фонду.

Відповідно до прийнятих Урядом рішень та для забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технікою протягом 1992—1998 років проводилася робота по залученню державою або під державні гарантії кредитів для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва.

Механізм проведення розрахунків із державним бюджетом у рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва, інших засобів для потреб сільського господарства, було визначено постановами Кабінету Міністрів України від 04.03.2002 № 257, (уповноважено НАК "Укראгролізинг" застосовувати від імені Кабінету Міністрів України заходи досудового врегулювання спорів, бути позивачем у судах та господарських судах у справах, пов'язаних із стягненням простроченої заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії для закупівлі сільськогосподарської техніки, інших засобів для потреб сільського господарства, у тому числі шляхом застосування процедури банкрутства).

На виконання постанов Кабінету Міністрів України від 31.03.2003 № 414 "Про порядок зарахування коштів до державного бюджету у рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва" та від 24.03.2004 № 362 "Про затвердження Порядку зарахування у 2004 році коштів, що надійдуть до державного бюджету у рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва, переданої сільгосптоваровиробникам та іншим суб'єктам господарювання" Компанія приймала сільськогосподарську техніку в рахунок погашення заборгованості від суб'єктів господарювання, які не в змозі погасити заборгованість перед державою, у державну власність для її подальшої пе-

редачі у фінансовий лізинг [4,5].

Всього ж до Компанії, в рахунок погашення заборгованості у минулих періодах передано 643 одиниці техніки на суму 56237,5 тис. грн.

Відповідно до зазначеного, позичальникам іноземних кредитів за проведеними розрахунками з державним бюджетом у негрошовій формі у 2003 році було зменшено заборгованість на суму 17675,2 тис. грн. На решту коштів у сумі 38562,3 тис. грн. розрахунки з бюджетом у негрошовій формі не проведено, оскільки оператори-боржники не оформили акти звірки розрахунків за іноземну техніку на момент її передачі, як це передбачалося чинними нормативними документами.

Через відсутність законодавчого поля щодо проведення таких розрахунків з бюджетом, на сьогодні зазначене питання так і залишається не вирішеним.

Для визначення реальної потреби сільськогосподарської техніки на відповідний рік регіональними філіями Компанії проводиться робота, спрямована на визначення кількості сільськогосподарської техніки, яка буде надаватися у фінансовий лізинг. На підставі заявок, які надаються філіями, Компанія формує узагальнену потребу сільськогосподарської техніки, замовленої на відповідний рік.

Так, на 2007 рік, як вже зазначалось вище, узагальнена потреба у техніці (яка замовлена сільськогосподарськими товаровиробниками на умовах фінансового лізингу) склала 6638 одиниць на суму 659542,3 тис. грн., тоді як фактичне надходження бюджетних коштів склало 204463,1 тис. грн., або 31 % від потреби.

Отримавши вказану суму бюджетного фінансування, Компанією перераховано її заводам-постачальникам з метою придбання техніки для подальшої її передачі у фінансовий лізинг. Із зазначеної суми 10469,9 тис. грн. Компанією було спрямовано на погашення кредиторської заборгованості минулих років перед заводами, яка рахувалась на початок 2007 року.

Звертає на себе увагу також і той факт, що вищезазначеною бюджетною програмою не передбачено у 2007 році здійснювати погашення кредиторської заборгованості минулих років перед заводами виробниками.

Всього протягом 2007 року Компанією було укладено 37 договорів з постачальниками (заводами-виробниками та їх дилерами) на 1598 одиниць техніки, що менше узагальненої потреби на 24 %.

Загальна вартість укладених договорів склала 305765,3 тис. грн., в тому числі 33 договори за рахунок бюджетних коштів на суму 275587,4 тис. грн. та 4 договори за кошти Компанії на суму 30177,9 тис. грн.

По укладеним у 2007 році договорами поставки Компанією фактично отримано 850 одиниць сільськогосподарської техніки на загальну суму

145619,7 тис. грн., з яких 831 одиниця поставлена за рахунок коштів державного бюджету на суму 135170,3 тис. грн.

Таким чином, прийнявши рішення погасити вичекану заборгованість, керівництво Компанії порушило вимоги Бюджетного Кодексу України, що призвело до нецільового використання бюджетних коштів на загальну суму 10469,9 тис. грн.

Крім того, шляхом укладання додаткових договорів Компанією здійснювалась пролонгація договорів укладених з заводами постачальниками упродовж минулих років, за якими у 2007 році Компанією також отримано 61 одиницю техніки на суму 40921,5 тис. грн.

Також є негативні тенденції у фінансовому стані Компанії, а саме — в частині виконання договірних зобов'язань і проведення розрахунків між Компанією та заводами-постачальниками за техніку.

Так, договорами поставки техніки передбачається, що за умови перерахування Компанією 50 % вартості замовленої партії техніки (авансового платежу), постачальник повинен у десятиденний термін поставити таку техніку замовнику. Але фактичний термін поставки техніки, після сплати авансового платежу Компанією, складає у більшості випадків місячний або навіть більший термін.

Крім того, звертає на себе увагу і такий факт, що із загальної кількості укладених у 2007 році договорів по 27 договорам Компанією так і не отримано жодної одиниці замовленої техніки, за яку постачальникам було перераховано авансові платежі в розмірі 24379,4 тис. грн., з яких 10014,5 тис. грн. були перераховані не заводам, а дилерським структурам — ВАТ "Укренергомеханізація" та ТОВ "ВКТ "Супутник", які мали значні суми заборгованості перед Компанією і в попередніх періодах, а їх засновником виступав один із колишніх керівників Компанії.

У той же час внутрішній контроль за виконанням умов договорів Компанією не здійснюється, а передбачені умовами договорів штрафні санкції до таких постачальників не застосовуються, а лише при поданні позовів до суду Компанією проводився розрахунок штрафних санкцій за весь період прострочки.

Така затримка у поставці техніки не сприяє ефективному виконанню Компанією покладених на неї функцій, а навпаки, може призводити до подальшої відмови лізингоодержувачів у її отриманні.

На кінець 2007 року залишок не переданої у фінансовий лізинг техніки, як нової, так і вилученої за не сплату лізингових платежів, склав 638 одиниць на суму 79578,38 тис. грн. Низький рівень фінансування бюджетної програми "Заходи по операціям фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки", метою якої є підвищення технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва шляхом поставки техніки на

умовах фінансового лізингу за рахунок державних коштів, не сприяє як якісному, так і кількісному її виконанню.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, на сьогоднішній день існує ряд проблем — це: несвоєчасність поставки техніки до Компанії, за умови її часткової оплати, що спричиняє лише відволікання власних та бюджетних коштів; з огляду на рівень бюджетного фінансування — низький рівень задоволення потреби у техніці сільськогосподарських товаровиробників, який за 2007 рік склав лише 31 % від узагальненої потреби, що не в повному обсязі забезпечує підвищення технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва шляхом поставки техніки на умовах фінансового лізингу.

Крім того, Компанія не використовує повністю можливості щодо придбання техніки за власні кошти для подальшої передачі її у фінансовий лізинг. У 2007 році Компанією укладено лише 4 договори на придбання техніки за рахунок власних коштів.

Література:

1. Закон України "Про фінансовий лізинг" від 16.12.1997 № 723/97-ВР.
 2. Указ Президента України від 23.02.2001 № 111 "Про додаткові заходи щодо подальшого розвитку лізингу в аграрному секторі економіки".
 3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2001 № 354 "Про утворення Національної акціонерної компанії "Укראгролізинг".
 4. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2003 № 414 "Про порядок зарахування коштів до державного бюджету у рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва".
 5. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 362 "Про затвердження Порядку зарахування у 2004 році коштів, що надійдуть до державного бюджету у рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва, переданої сільгосптоваровиробникам та іншим суб'єктам господарювання".
 6. Наказ Міністерства Аграрної Політики України від 23.02.2004 № 46 "Порядком визначення на конкурсних засадах переліку сільськогосподарської і переробної техніки, закупівля якої фінансується за рахунок коштів державного бюджету".
 7. Аудиторські звіти (інформація) за результатами державного фінансового аудиту діяльності.
- Стаття надійшла до редакції 26.02.2010 р.*